

ความเป็นมา ความเป็นไป ของเมืองปัตตานี

นำเสนอโดย

ผศ.ดร.ครองชัย หัตถดา   ผศ.ดร.พิรยศ ราธิบุลา   อ.จุริรัตน์ บัวแก้ว
ดาโต๊ะอภีรัฐ   ทมัตสาอิ   อ.อิสร์มัย   เบญจสมบัติ

วันพุธที่ 24 พฤศจิกายน 2536

ณ ห้องฉายภาพยนตร์ ชั้น 2 หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี
สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นรัฐอิสระในอดีต มีเจ้าเมืองปกครอง มีเหตุการณ์เกิดขึ้นมามากมาย น่าสนใจสำหรับประวัติศาสตร์อีกหน้าหนึ่ง โครงการคุยกันวันพุธ จึงได้นำเรื่องราวเกี่ยวกับปัตตานีมาพูดคุยกัน โดยเชิญผู้รู้ในแง่มุมต่างๆ ได้ร่วมเสวนาเพื่อให้ผู้สนใจได้รับฟังกัน จากการพูดคุยถึง ความเป็นมา ความเป็นไป ของเมืองปัตตานี พอสรุปได้ดังนี้

ตามพงศาวดารของชวากล่าวว่า เมืองหลวงของลังกาสุกะ ปัจจุบันก็คือ ยะรัง มีกษัตริย์ปกครอง ชื่อ พระยาอินทรา ซึ่งชอบล่าสัตว์ โดยเฉพาะกระเจงขาว วันหนึ่งออกล่าสัตว์ ชายทะเล พบกระเจงขาว รับสั่งให้จับให้ได้ แต่ก็ไม่ได้ กระเจงขาวหายไปบริเวณชายหาดซึ่งเป็นที่ตั้งของปัตตานีในปัจจุบัน พระยาอินทราจึงมีความคิดจะสร้างเมืองใหม่ที่กระเจงหายสร้างประมาณ 3 เดือน หลังจากนั้นก็ย้ายเมืองจากยะรังมาที่แห่งใหม่ และมีการสืบทอดการปกครองมาตลอดโดยขณะนั้น เจ้าผู้ครองนคร นับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน บုชาเจดีย์

สำหรับประชาชนนั้นตามหลักฐานปรากฏว่านับถือศาสนาอิสลามอยู่ก่อนแล้วเกือบ 300 ปี ต่อมากษัตริย์ปกครองนครพระองค์หนึ่งทรงมีโรคผิวหนังรักษาไม่หาย ข้าราชการบริวารพบดาวะเมฆแพร่ศาสนาอิสลาม จึงนำตัวมารักษาที่กษัตริย์ ดาวะจึงขอให้กษัตริย์สัญญาว่าหลังจากหายแล้วจะต้องนับถือศาสนาอิสลาม พระองค์ตกลง อีก 2 เดือน หายประจวบ ต่อมาพระองค์บิดพริ้ว โรคผิวหนังจึงเกิดขึ้นอีก จน 3 ครั้ง ดาวะจึงบอกว่าหากบิดพริ้วอีกจะไม่รักษาให้ ในที่สุดกษัตริย์จึงต้องปฏิญาณตนเป็นมุสลิม โรคนั้นจึงหายขาดไป ในช่วงสมัยนี้นั้นปัตตานีหมายถึง นครแห่งสันติหรือนครแห่งอิสลาม

ขณะนั้นมีสำเภากินมาค้าขาย และได้ถวายดินเป็น กษัตริย์ผู้ครองนครเห็นว่ารัฐปัตตานียังไม่มีป้อมใหญ่ จึงดำริที่จะสร้างป้อมใหญ่เพื่อไว้ปกป้องบ้านเมือง เพราะขณะนั้นปัตตานีเป็นรัฐอิสระ สร้างได้ทั้งหมด 3 กระบอก และเป็นใหญ่นี้เองในปัจจุบันได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของเมืองปัตตานี ต่อมาได้มีการสร้างมัสยิดขึ้น 2 แห่ง คือ ที่กรือเซะ และหน้าบริเวณวังเก่า เป็นมัสยิดแห่งชาติ เป็นศิลปะโรมันกับตะวันออกกลาง สำหรับป้อมเฝ้าได้เกิดขึ้นครั้งแรกบริเวณปากน้ำศุลกากรในปัจจุบัน โดยชาวอาหรับนำข้าวของมาค้าขาย และเผยแพร่ความรู้ทางศาสนาไปด้วย หลังจากนั้นได้มีการขยายไปทางยะรัง และที่นี่เองได้มีการผลิตนักปราชญ์ของอิสลามมาแล้วมากมาย

อย่างไรก็ดีปัตตานีค่อนข้างจะมีความเป็นมาที่หลากหลายนั่นเอง ซึ่งค่อนข้างยากที่จะสรุปลงไปว่าปัตตานีเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ก็พอที่จะเป็นแนวทางถึงที่มาได้พอประมาณ นอกจากนี้มีผู้กล่าวถึงเมืองปัตตานีอีกหลาย ๆ อย่าง คือ

- ปัตตานีในฐานะรัฐปัตตานี ซึ่งมียะลา, นราธิวาส, กลันตัน และตรังกานู
- ปัตตานีมาจากชื่อของชาวบ้านมาลาญ ชื่อตานี อาชีพทำการประมง และเป็นคนดีจึงได้นำชื่อมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน และเป็นชื่อเมืองปัตตานีในที่สุด
- ปัตตานีเป็นชื่อเมืองของพระบิดาเมืองไทรบุรี ซึ่งผู้ครองนครไทรบุรีมีแนวดำริให้พระโอรสและพระธิดาสรางเมืองของตัวเอง

- ปัตตานีเป็นชื่อเมือง ที่หมายถึงเมืองที่อุดมสมบูรณ์
ไม่ว่าชื่อปัตตานี จะกำเนิดขึ้นมาอย่างไรก็ตาม มีผู้รู้กล่าวว่าก่อนที่จะเป็นปัตตานีในวันนี้ เมืองปัตตานีได้มีการย้ายถิ่นฐานมาหลายครั้งจนมาจบลงที่ปัจจุบัน

1. โดยเมื่อก่อนนั้น เมืองปัตตานีตั้งอยู่ ณ บ้านบาโย บริเวณตำบลหน้าถ้ำ ท่าสาป จ.ยะลาในปัจจุบัน โดยมีหลักฐานเป็นโบราณวัตถุต่าง ๆ
2. ย้ายไปตั้งใหม่ที่กรือเซะ จ.นราธิวาส
3. ย้ายมาอยู่ที่บ้านตะแคว อ.ยะรัง จ.ปัตตานี ซึ่งสันนิษฐานว่าตรงนี้น่าจะเป็นที่ตั้งของอาณาจักรลังกาสุกะ เพราะพบหลักฐานต่าง ๆ มากมาย
4. ย้ายมาที่กรือเซะ ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าเป็นเมืองเก่า มีทำเลที่ตั้งเหมาะสม รวมทั้งมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์
5. ย้ายครั้งสุดท้ายมาที่จะบังติกอเริ่มตั้งถิ่นฐานเพราะใกล้แหล่งน้ำและอุดมสมบูรณ์

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับรัฐปัตตานี

สุโขทัย	มีหลักฐานแสดงว่าปัตตานีเป็นประเทศราชของสุโขทัย
อยุธยา	สมัยพระบรมราชาธิราช ได้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับปัตตานี โดยมีพระธิดาจากปัตตานี เป็นพระชายา
รัตนโกสินทร์	ปัตตานียังคงเป็นประเทศราชของประเทศไทย โดยการตีเป็นเมืองขึ้น แต่มีปัญหาเรื่องการพยายามตีตัวออกของรัฐปัตตานี โดยมีการพยายาม

- ร่วมกับรัฐต่าง ๆ แข็งกระด้างต่อไทย เลยต้องมีการยกทัพมาตีกันตลอด แม้แต่จะใช้นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครองมาใช้โดยการแบ่งเป็นหัวเมืองต่าง ๆ ก็ยังมีปัญหาการพยายามแยกตัวเป็นอิสระอยู่ตลอด
- สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นช่วงที่ราชวงศ์กัณฑ์ซึ่งปกครองปัตตานีอยู่ได้เกิดการแย่งชิงราชสมบัติไทยจำเป็นจะต้องเข้าไปยุติปัญหา เพราะในขณะนั้น อังกฤษจะเอาไทรบุรีเป็นเมืองขึ้น และถ้าไทรบุรีเป็นเมืองขึ้น กัณฑ์ ตรังกานู จะต้องตกเป็นเมืองขึ้นด้วย ไทยจึงใช้วิธีให้เจ้านายที่มีเชื้อสายของราชวงศ์กัณฑ์ปกครองปัตตานีมาตลอด ทำให้วัฒนธรรม ประเพณี ระหว่างปัตตานีกับกัณฑ์มีความคล้ายกันมาก
- สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงสมัยยุคล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส เป็นยุคสมัยที่ประเทศทางเอเชียตกเป็นเมืองขึ้น ประเทศไทยอยู่ในข่ายนี้ด้วย แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 5 ทำให้ประเทศไทย ยังคงเป็นเอกราชอยู่ได้ โดยการยอมสละดินแดนส่วนน้อย เพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้ คือ ยอมเสีย ไทรบุรี กัณฑ์ และตรังกานู ให้กับอังกฤษ เนื่องจากเห็นว่าอยู่ไกล ดูแลไม่ทั่วถึงอยู่แล้ว แต่ปัตตานียังคงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของไทย นอกจากนี้พระองค์ทรงปฏิรูปการปกครองประเทศ เพื่อให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ เพื่อมิให้ประเทศล่าอาณานิคมอ้างในการเอาเป็นเมืองขึ้น โดยการตัดพรมแดนยกหัวเมืองต่าง ๆ เป็นมณฑล รวมทั้งมณฑลปัตตานี โดยมีผู้ปกครองจากส่วนกลางเงินเดือนจากส่วนกลาง ในที่สุดก็กลายเป็นจังหวัดจวบจนปัจจุบัน

สาเหตุที่ประเทศไทยยังคงรักษาเอกราชอยู่ได้ส่วนหนึ่ง คือ พระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 5 และอีกส่วนหนึ่งคือ จากประเทศล่าอาณานิคมเอง เพราะอังกฤษกับฝรั่งเศสไม่สามารถตกลงผลประโยชน์ในการแบ่งประเทศไทยได้ เลยเอาไว้เพื่อให้เป็นรัฐกันชน ปัตตานีจึงมีความเป็นมาที่น่าสนใจและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดไม่ว่าจะเป็นรัฐอิสระ มณฑล และปัจจุบันคือ จังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ทั้งความเป็นมาเอาไว้ เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

